

O NEKIM TEORIJSKIM POSTAVKAMA RUKOVOĐENJA ORUŽANIM SNAGAMA

Savremeni uslovi vođenja rata bitno utiču na sistem rukovođenja oružanim snagama. Novo naoružanje velike razorne moći, veoma brojna i složena oprema i tehnička sredstva, promene u načinu ratovanja, jačanje uloge moralno-političkog faktora i, u vezi sa tim, teža i složenija obuka i osposobljavanje kadrova za komandovanje i dr. — odražavaju se na organizaciju, sistem i metode rada komandi. Upravo zbog tih i drugih razloga rukovođenje u oružanim snagama u savremenim uslovima mora da bude veoma elastično, operativno i mobilno, racionalno, tj. mnogo efikasnije nego do sada.

Specifičnost rukovođenja u oblasti razvitka naoružanja, ratne tehnike, vojne misli (dela) u celini, podređena je određenim objektivnim zakonitostima od kojih su mnogi opšti za niz oblasti tehnike i ljudskih aktivnosti.

Dalja izgradnja i modernizacija oružanih snaga ima najneposredniji uticaj na niz vojnih aktivnosti i zbog toga se usavršavanju rukovođenja oružanim snagama opravdano pridaje veliki značaj. To je, pored ostalog, i jedan od razloga da se veliki značaj mora pridavati i stvaranju teoretskih osnova rukovođenja.

U našim vojnim pravilima, časopisima i štampi nejednako se formulišu pojam, suština i sadržaj rukovođenja. Postoje nejedinstvena gledanja u mnogim pitanjima iz ove oblasti a ne postoji čak ni jedinstvena terminologija.

Ovaj članak ima za cilj da, bez nekih pretenzija na potpunost, razmotri i ukaže na dva aspekta toga problema: na potrebu pravilnijeg definisanja pojma i suštine rukovođenja i konkretna pitanja sadržaja rukovođenja u uslovima savremenog razvitka i modernizacije oružanih snaga.

Smatra se da u svakoj oblasti ljudskih aktivnosti rukovođenje ima određenu materijalnu osnovu koja leži u sferi proizvodnje. Postoje i velike razlike u ciljevima, konkretnim zadacima, metodama i formama rukovođenja. U nekim situacijama dolazi do prekida i veze sa materijalnom osnovom što je delimično uslovljeno određenim sistemom koji primenjuju rukovodeći organi, gde u više slučajeva dolazi do odvajanja od proizvodnje materijalnih vrednosti, kada se neminovno dolazi i do odvajanja rukovođenja od njegove materijalne baze pa više nema organizacionu ulogu u ljudskim aktivno-

stima već postaje kočnica za dalji razvitak. To je momenat kada se u samom sistemu rukovođenja javlja tendencija koja vodi birokratizmu i suvišnom administriranju, pa se o tom elementu mora strogo voditi računa.

U definisanju pojma i suštine rukovođenja zadržimo se na formulaciji kako je data u našim zvaničnim izdanjima. Neće nam biti teško uočiti razmimoilaženja i suštinski različite interpretacije jednog te istog pojma. Zapisano je: „Rukovođenje je organizovana delatnost (akcija, proces) radi ostvarenja određenih ciljeva (zadataka). Obuhvata: planiranje, organizovanje, usmeravanje, izvršavanje, kontrolu i druge mere. Rukovođenje je zajednički izraz za upravljanje i komandovanje”.¹ Na drugom mestu stoji „Suština komandovanja se ogleda u tome da se snage i sredstva, u celini ili po delovima, pripreme i upotrebe na najcelishodniji način i uz njihov najmanji utrošak postignu predviđeni ciljevi”.² I dalje, rukovođenje se sastoji iz priprema, vođenja i obezbeđenja borbenih dejstava od strane komandanta i štaba i drugih rukovodećih organa.

Osnovni nedostatak ovakvih tumačenja pojma i suštine rukovođenja (upravljanja i komandovanja) oružanim snagama, po mom mišljenju, sastoji su u nastojanju da se u rukovođenje uključe mnoga pitanja, čak i iz onih oblasti u kojima se ono ostvaruje što je isto kao i pokušavati da se u sadržaj rukovođenja uključi i ono od čega se sastoji. S druge strane, nailazi se na nedovoljno precizne definicije što, samo po sebi, dovodi u neizvesnost i teškoće u tumačenju.

Mišljenja sam da se ne treba složiti sa tvrdnjom da je rukovođenje — „vođenje ... borbenih dejstava od komandanta, uz pomoć štaba i drugih organa”, budući da je opšte poznato da borbeni dejstva izvode oružane snage a ne komandanti i štabovi. Međutim, sve nejasnoće ne sastoje se u tome. Iz navedene definicije proizlazi da se rukovođenje oružanim snagama sastoji iz tri dela — pripreme, vođenja i obezbeđenja borbenih dejstava. Povezanost rukovođenja sa pripremanama za vođenje borbenih dejstava i obezbeđenjem postizanja postavljenog cilja u potpunosti je na mestu i predstavlja pozitivan momenat navedene konstatacije. Ali navedena tri vida delatnosti — priprema, vođenje i obezbeđenje ne bi trebalo da ulaze u rukovođenje u svojstvu njegovih sastavnih delova. Navedene delatnosti predstavljaju one oblasti u kojima se rukovođenje ostvaruje.

Međutim, vođenje borbenih dejstava izuzetno je složen proces u kome učestvuju i oružane snage i rukovodeći organi na čelu sa komandantom. Svaki od učesnika izvršava svoje funkcije: jedni vode oružanu borbu, a drugi njome rukovode. Prema tome, oružana borba je i po broju učesnika i po broju funkcija daleko širi pojam od pojma rukovođenja. Oružana borba je nešto opšte, a rukovođenje njome — važan ali ipak samo sastavni deo tog opšteg, tj. oružane borbe. To podjednako važi i za pripremu oružane borbe, boja ili operacije i njihovo obezbeđenje. Oni nisu i ne mogu biti sastavni

¹ *Vojna enciklopedija*, sveska 8, 1966; *Vojni rečnik*, DSNO, 1968.

² *Ratna služba*, DSNO 1964. g.; *Opšta taktika KoV*, »Vojno delo« 1964.

delovi rukovođenja već obratno — rukovođenje je deo svake te oblasti. Iz tih razloga date definicije nas ne približavaju razjašnjavanju pojma suštine rukovođenja oružanim snagama.

Lako se može zapaziti da definicija pojma i suštine rukovođenja (upravljanja i komandovanja) nisu najbolje date i potrebno ih je preciznije formulisati. Suštinu rukovođenja bi trebalo shvatiti kao nešto glavno, nešto što karakteriše određeni predmet ili pojavu, njihovu unutrašnju najvažniju stranu, osnovu i duboke procese do kojih se dolazi. Ako je to tačno, neophodno je pronaći to glavno i najvažnije što bi omogućilo da rukovođenje u najrazličitijim oblicima nazivamo jednim te istim terminom, jednom te istom rečju i da ono svuda ima isto značenje tako da se može govoriti o rukovođenju privredom, oružanim snagama, itd., iako se navedene oblasti suštinski međusobno umnogome razlikuju. Odgovor na ovo pitanje bi morao da bude samo jedan i bez obzira na principijelno različite oblasti rukovođenja, u njemu se, kao procesu ili vidu aktivnosti, nalazi nešto opšte i to veoma postojano, što se ponavlja a koje je moguće uočiti u različitim oblastima.

Primenimo to na oblasti koje nas, kao pripadnike oružanih snaga, interesuju — na oblasti rukovođenja oružanim snagama u miru i ratu.

Istina je, kako se to u citiranoj definiciji kaže, da oružane snage uvek imaju određeni cilj. Zbog toga, u najopštijem smislu te reči, rukovođenje oružanim snagama označava pravac njihovog napora kako bi se taj cilj postigao. Međutim, takva formulacija ne kazuje sve — ne otkriva suštinu rukovođenja — što je veoma značajno.

Komandant i štab sistematski proveravaju usklađenost dejstva jedinica sa svojim planovima. Pri odstupanju od plana unose se odgovarajuće korekture. To se lakše može sprovesti u miru. Oružana borba je nešto drugo, nešto kompleksnije i po prirodi stvari nešto drugo. U njoj se zaraćene strane u principu pridržavaju suprotnih planova i čine sve da bi se opovrgla zamisao protivničke strane, tj. neprijatelja. Zato unapred pripremljen plan sa svim svojim detaljima, a ponekad i u celini ne mora biti najceshodniji. Zbog toga je toku rukovođenja neophodna provera dejstva ne samo u vezi sa pripremljenim planom, već i sa realnom situacijom. Otuda i konstatacija u našim zvaničnim pravilima da se rukovođenje oružanim snagama sastoji u sistematskom usmeravanju napora za postizanje cilja, imajući u vidu stvarnu situaciju.

Prema tome, rukovođenje oružanim snagama sastoji se u stalnom i sistematskom otklanjanju odstupanja od plana do koga dolazi u toku dejstva jedinica i u ispravci, ako se tako može kazati, toka događaja u skladu sa realnom situacijom. Rukovođenjem se mogu nazvati samo takvi postupci kod kojih se unose neophodne korekture. A šta to zapravo znači? Da bismo proverili usaglašenost dejstva jedinica sa planom i u skladu sa realnom situacijom uneli neophodne ispravke, očigledno je da treba učiniti sledeće:

1. Dobiti početnu informaciju³ o stanju kako bi se uočila eventualna odstupanja u funkcionisanju sistema, tj. prikupili podaci o stanju i situaciji;

2. Odrediti stepen odstupanja i veličine korekture — karakter popravke, tj. proceniti (analizirati) situaciju i doneti odluku;

3. Uneti odgovarajuće popravke i preneti zadatke do izvršilaca.

To su, po pravilu, pojave koje kompleksno predstavljaju jedinstven složen proces rukovođenja oružanim snagama. O rukovođenju, sa naučnog stanovišta, može se govoriti samo kada se sva tri navedena procesa odvijaju jedinstveno i uzajamno. Ako nedostaje samo jedan elemenat, samo jedna karika u tom lancu, lanac se prekida i rukovođenje prestaje. Drugim rečima, ako se pravilno prikupe podaci o situaciji i jedinicama blagovremeno dostave zadaci, a odluka donese suviše sporo, tj. sa zakašnjenjem — rukovođenje je slabo ili nikakvo, ili, ako se podaci o situaciji prikupe brzo i blagovremeno donese celishodna odluka a zadaci do izvršilaca ne prenesu blagovremeno, onda opet nema dobrog i efikasnog rukovođenja.

Ako se stvari posmatraju sa izloženog stanovišta, onda bi se suština rukovođenja oružanim snagama mogla definisati kao: sistematsko usmeravanje napora oružanih snaga za postizanje određenog cilja u skladu sa stvorenom situacijom, putem prikupljanja podataka (informacija), analize i procene situacije, donošenje odluke i prenošenja zadataka do izvršilaca. Taj proces ili lanac aktivnosti u rukovođenju (upravljanju i komandovanju) neprekidno se ponavlja.

Tako shvaćena formulacija pojma i suštine rukovođenja u skladu je sa kibernetiskim interpretiranjem njenih principa u različitim oblastima i dobija se predstava o tome šta je rukovođenju osnovno, a šta sporedno, tj. daje se naučna pretpostavka da se odredi pravilna teorijska razrada i omogućiti praktično usavršavanje rukovođenja oružanim snagama u savremenim uslovima.

Iako se ne pretenduje da je navedena formulacija potpuno savršena, ona ipak potpunije i objektivno objašnjava suštinu rukovođenja oružanim snagama, pa bi mogla da posluži kao osnova za diskusiju o tom pitanju. Međutim, da bi se stvorila osnova za istraživanje neophodno je zadržati se i pokušati ukazati na sadržaj rukovođenja.

Da bismo rukovođenje oružanim snagama mogli temeljito proučiti i shvatiti njegovu suštinu, nije dovoljno samo istaći da se ono sastoji iz određenih procesa. Neophodno je isto tako otkriti i sadržaj tih procesa, ukazati na postupku za prikupljanje podataka (informacija) o situaciji, za donošenje odluke i prenošenje zadataka do izvršilaca. Prema tome, sadržaj rukovođenja je složen i višestran kompleks različitih ispoljavanja suštine. Zato je izučavanje sadržaja rukovođenja oružanim snagama veoma značajno i predstavlja važnu komponentu u osavremenjavanju pogleda o rukovođenju, u skladu

---

³ Pojam informacije je razrađen u udžbeniku »Primena savremenih metoda i sredstava mehanizacije i automatizacije u rukovođenju«, DSNO 1967; članak prof. dipl. ing. M. Tijanića — »Uvod u vojnu primenu teorije informacija«, »Vojno delo« 1/69.

sa postavkama kibernetike i odlukama u vezi sa modernizacijom oružanih snaga.

Navedeni stavovi po mom mišljenju u potpunosti daju suštinu rukovođenja. Sem toga, rukovođenje obuhvata i više drugih mera, koje, bez obzira što one ne izražavaju suštinu rukovođenja, ipak spadaju u rukovođenja. U prilog pomenutoj tvrdnji mogu se navesti mnogi primeri. Organizacija veze, na primer, sama po sebi nije rukovođenje i ne izražava njegovu suštinu kao procesa, ali je potpuno jasno da je to jedan od odlučujućih uslova i važna materijalna pretpostavka rukovođenja. Bez dobrog sistema veze nemoguće je prikupljati podatke (informacije) o situaciji, bez nje je nemoguće menjati ranije i donošenje nove odluke, kao i prenošenje zadataka do potčinjenih (izvršilaca). Drugim rečima, rukovođenje oružanim snagama prestaje ako nema dobro organizovane veze. Stoga je organizacija veze jedna od veoma važnih pretpostavki i zadataka štaba, a samim tim i jedan od značajnih elemenata sadržaja rukovođenja.

To isto važi i za niz drugih činilaca: organizacija mera za održavanje borbene gotovosti jedinica; čuvanje vojne tajne; komandno-štapsku službu; borbenu obezbeđenju jedinica; borbena dejstva; organizacija komandnih mesta i sl., što ne spada u elemente rukovođenja, ali čine predmet rukovođenja.

U definiciji pojma i suštine rukovođenja, kako je to dato u našim zvaničnim izdanjima, kontrola je, takođe uključena u suštinu rukovođenja. Kontrola se u praksi uvek sprovodi povezano sa ukazivanjem konkretne pomoći. Na licu mesta se upoznaje situacija, donose određene odluke i daju neophodna naređenja. U kontroli treba gledati ne samo elemente suštine rukovođenja već suštinu u celini, i to u jednoj od njenih konkretnih manifestacija.

Šta se želi ovakvim tumačenjem sadržaja rukovođenja? Pre svega, želi se povući precizna paralela između suštine i sadržaja rukovođenja. Ali isto tako je i važan i drugi momenat — naučnim objašnjenjem suštine rukovođenja pruža se mogućnost da se usmere istraživanja radi praktičnog usavršavanja rukovođenja, u skladu sa postavkama i zadacima u vezi sa modernizacijom oružanih snaga i primenom savremenih metoda i tehničkih sredstava u rukovođenju.

U zaključku je neophodno istaći da rukovođenje oružanim snagama faktički stalno prolazi kroz etape analize, uopštavanja i sistematizacije (unapređivanja). Rukovođenje kao predmet istraživanja, s obzirom na njegovu kompleksnost i složenost, postepeno se odvaja od teorije strategije, operatike i taktike, koje se njime samo usputno bave, što se može smatrati nedovoljnim. U nekim stranim armijama već sada se razrađuju i primenjuju posebne naučne discipline, na primer, teorija komandovanja, teorija odlučivanja i druge. Strategija, operatika i taktika susreću se danas sa takvim narastanjem obima i složenosti problema i jedva da im preostaju izvesne mogućnosti za rešavanje organizaciono-tehničkih pitanja rukovođenja. Svako površno i nenaučno prilaženje problemima rukovođenja ne bi doprinelo izučavanju pomenutih pitanja a ujedno se može smatrati kao čist gubitak u izučavanju problema vođenja oružane borbe.

Teorija o rukovođenju oružanim snagama trebalo bi da se razvija na dosta širokoj naučnoj i eksperimentalnoj osnovi.

Svestan sam da razmatrano tumačenje pojma, suštine i sadržaja rukovođenja oružanim snagama može da bude i sporno. Konačno, rad na definisanju pojedinih naučnih i drugih pojmova je često zadavalo velike teškoće. Mišljenja sam, štaviše, da bi takav spor bio veoma koristan. Problem naučnosti u razradi ove problematike imao bi, naravno, i praktični značaj.

Razrada naučne osnove o rukovođenju oružanim snagama danas se može izvoditi prvenstveno na teorijskoj osnovi kibernetike i drugih naučnih disciplina uz primenu metoda operacionih istraživanja. Imajući u vidu sadržaj kibernetike i osobnosti njene primene u vojnim procesima, može se smatrati da svi odeljci te nauke, kao i teorija informacija, teorija upravljanja složenim dinamičkim sistemima, teorija algoritama, itd., imaju neposrednu vezu sa teorijom o rukovođenju oružanim snagama. U tom cilju vojnu kibernetiku, njene metode i sredstva, najbolje je koristiti kao oblast primenjene nauke kojoj je zadatak da izučava procese o rukovođenju radi povećanja njihove efikasnosti.

U modernim armijama se smatra da je sada osnovni pravac usavršavanja rukovođenja oružanim snagama — široka i planska, organizovana primena savremenih matematičkih, analitičkih i dr. metoda i sredstava mehanizacije i automatizacije i razrada sistema kompleksne automatizacije.

Za uslove naših oružanih snaga te probleme treba posebno istraživati i utvrđivati odgovarajuća rešenja.

Potpukovnik
Novica VLAOVIĆ